

TÜRK TARİH KURUMUNDA
SÜHEYL ÜNVER SANAT KOLEKSİYONU
KENT GÖRÜNÜMLERİ
I. cilt

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
IV/A-2-2.9. Dizi - Sayı: 9^a

TÜRK TARİH KURUMUNDA
SÜHEYL ÜNVER SANAT KOLEKSİYONU
KENT GÖRÜNÜMLERİ
I. cilt

Hazırlayan **Gülbün Mesara**

ANKARA, 2022

Ünver, Ahmet Süheyl, 1898-1986
Türk Tarih Kurumunda Süheyl Ünver Sanat Koleksiyonu. I. cilt, Kent
görünümleri / hazırlayan Gülbün Mesara; fotoğraflayan Hadiye
Cangökçe; kitap tasarımı Ersu Pekin; tashih ve indeks Neşecan Uysal.
Türk Tarih Kurumu yayınları; IV/A-2-2.9. Dizi-Sayı: 9^a
İndeks var.
ISBN 978-975-17-4991-8 (tk.) ISBN 978-975-17-4992-5 (1. c.)
1. Ünver, Ahmet Süheyl, 1898-1986. 2. Resim _ Türkiye _ Albümler.
3. Türk Tarih Kurumu _ Sanat koleksiyonları. I. E.a.
759.561

No: I/ _____

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulunun
09/07/2021 tarihli ve 823/9 sayılı kararı gereği 1.000 adet
basılmıştır.

ISBN: 978-17-4991-8 (tk.)
ISBN: 978-17-4992-5 (1. c.)

Kitap tasarımı
© Ersu Pekin

Fotoğraflar
Hadiye Cangökçe

Tashih ve indeks
Neşecan Uysal

Baskı
Mas Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Hamidiye Mahallesi,
Soğuksu Caddesi No: 3
Kağıthane/İstanbul
Tel: 0212 294 10 00
kitap@masmat.com.tr
Sertifika No: 44686

© Bütün hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir kısmı elektronik,
mekanik, fotokopi, kayıt veya başka şekilde yayıncının izni
olmaksızın bastırılmaz, çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

I. CİLT

9	<i>Türk Tarih Kurumunda bulunan Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver Arşivine dair: Bir bağışın takdimi, Gülbün Ünver Mesara</i>
19	<i>A. Süheyl Ünver (1898-1986), Ahmet Güner Sayar</i>
25	<i>Makale 1: Fırçamın ebedileştirdiği İstanbul, A. Süheyl Ünver</i>
27	<i>Makale 2: "Suluboya ile Türkiye manzaraları, 1963"ten, A. Süheyl Ünver</i>
29-415	KENT GÖRÜNÜMLERİ
31	İstanbul: Kentten köşeler
85	İstanbul: Eski Saray
105	İstanbul: Topkapı Sarayı
125	İstanbul: Üsküdar
173	İstanbul: Boğaziçi ve şehir
195	İstanbul: Boğaziçi'nin Anadolu yakası
225	Bursa
275	Edirne
325	Çeşitli Anadolu kentlerinden
367	Yurt dışındaki kentlerden görüntüler

II. C İLT

423-847	KİTAP SANATLARI VE HAT
425	Tezhipler
471	Temellük kitabeleri
489	Tuğralar
509	Kûfî hatlar
527	Tezyinî yazılar
545	Minyatürler ve Portreler
651	Cilt örnekleri
749	Ebru örnekleri
761	Levhalar

III. C İLT

855-1170	MİMARİ SÜSLEMELER
857	Çini motifleri
901	Çini motifleri: Bursa
927	Çini motifleri: Edirne
967	Çini motifleri: Konya ve diğer yerler
993	Ünver'in asistanları tarafından yapılan çini motifleri
1029	Ünver'in çeşitli çalışmaları
1111	Kalemişi motifleri
1127	Taş motifleri
1149	Planlar ve çizgi resimler

IV. CİLT

1179-1406	DİĞER SANATÇILARIN ESERLERİ
1181	Ressam Hoca Ali Rıza Bey
1241	Dr. Rifat Osman Bey
1287	Ressam Ahmet Yakupoğlu
1307	Mimar Bedri Kökten
1319	nver imzalı olmayanlar: Mihriban Szer
1333	nver imzalı olmayanlar: Muzaffer Batur
1347	nver imzalı olmayanlar: Mualla Őeren
1361	nver imzalı olmayanlar: ŐeŐitli sanatçılar
1409	Dizin

**Türk Tarih Kurumunda bulunan
Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver Arşivine dair:
Bir bağışın takdimi**

Gülbün Mesara

Hekim ve akademisyen kimliği içerisinde ilim, kültür ve sanata vakfedilmiş hayatı boyunca A. Süheyl Ünver'in yapmış olduğu sayısız neşriyatı, el yapması tezyinî eserleri, suluboya resimleri, defterleri ve zengin notlar arşivi, dolu dolu yaşadığı 88 yıllık ömrünün bir hülasası gibidir.

Ünver'in akıl almaz bir çalışkanlıkla toplayarak biriktirdiği ve araştırmacılara yol gösterici içerikteki belgeler, Türk tıp tarihinden kültür ve sanat sahalarına uzanan çok geniş bir yelpaze oluşturmuştur. Bizzat yaptığı tezyinî eserler ve suluboya resimler ise O'nun sanatkâr yönüne ışık tutan unsurlardır.

Kültürel gelişmesinde ailesinden intikal eden atavistik tesirler, Ünver'e küçük yaşlarından itibaren yön vermiş, bilhassa babası Mustafa Enver Bey'in kütüphanesi ve ondan öğrenebildikleri kendisinin ilk rehberi olmuştur:

Rahmetli pederim, Tırnovalı Mustafa Enver Bey'in arşiv ve kütüphanesi, onun kütüphane nüvesinin bende neşvünemasıdır. İstanbul'a indiği boş günlerinde gittiği kütüphanelerdeki bazı metinleri defterine siyah mürekkep ve kamış kalem ile itinalı hattıyla yazardı. Veliyyüddin ve Fatih kütüphanelerine birlikte gittiğimizi ve O, yazılarını bitirinceye kadar kemal-i sükûnetle oturduğumu hatırlarım. Şehrimizin muhtelif yerlerindeki kütüphanelerdeki o loş hava ve sükûn içinde kitap karıştırma ve meşgul olma zevkimi böylece rahmetli babacığımdan aldım. Çocukluğumdan kalan işte bu tesir hayat programımın başlangıcıdır. Bu sayededir ki, bugüne kadar binlerce kitabı tetkik ederek, okuduklarımı ve gördüklerimi her zaman kaydederek tasnif etmeyi esas tuttum. Böylelikle arşivimin sayısız fişlerini bunlardan çıkardım. Bütün bunlar sırf babamın ruhuma aşılacağı gayretten doğdu.

Ruhu müsterih olsun ki, ben hayatımda her şeyi onun bıraktığı yerden yürütmekteyim. Bu gayretlerimi onun bana miras bıraktığı akıl, idrakim ve sağlığım müsaadesi nispetinde devam ettirmeye, Cenâb-ı Hak'tan nusret (yardım) dilerim.¹

Bu tesirlerin ışığında, Ünver'in İstanbul Darülfünûnunda 1915-21 yılları arasında süren tıp tahsili ile eş zamanlı olarak devam ettiği Medresetü'l-Hattâtîn'den (1916-23) ve 15 yıl beraber olduğu hocası Ressay Ali Rıza Bey'den aldığı eğitimlerle Osmanlı-Türk bilim, kültür ve sanatına duyduğu ilgi ve merak giderek artmıştı. Sürekli olarak tetkik ettiği yazma eserlerden aldığı notlar, kayıtlar, azimli gayretleri ile topladığı belge ve kitaplar, yaptığı resimler ve tezyinî örnekler barındıran ve ilerleyen zamanlarda büyük bir yekûna ulaşacak zengin arşiv malzemesinin oluşmaya başladığı dönemi, 1920'ye değin gerilere çekmek mümkündür. Nitekim bu yıllarda "kırkambar" mahiyetinde tuttuğu defterleri ise hayatı boyunca hazırlayacağı yüzlerce not ve gezi defterlerinin de başlangıcı sayılabilir.

1921 yılındaki Tıbbiye mezuniyetinden sonra İstanbul ve Paris'teki asistanlık ve ihtisas dönemleri ertesinde Ünver, 23 yıl bilfiil hekimlik yaptı. 1930 yılında ise İstanbul Darülfünûnu Tedavi ve Farmakodinami Kürsüsüne müderris muavini (doçent) olarak intisap etti. 1933'te ise Atatürk'ün "Üniversite Reformu" ile İstanbul Tıp Fakültesinde tesis edilen Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsünün kuruculuğunu üstlendi. 1939'da profesör, 1954'te de ordinaryüs oldu.

Sanat yönünden söz edersek, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde 1936-55 yılları arasında on dokuz yıl sürdürdüğü Türk süslemesi, tezhip ve minyatür hocalığını daha sonra Topkapı Sarayı Nakışhanesinde devam ettirdi. 1957 yılı itibarıyla da, 1933 yılındaki Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde kurucusu olduğu Tıp Tarihi ve Deontoloji Enstitüsü, Ünver'in uzun yıllar sürecek verimli sanat seminerlerinin yeni adresi oldu.

1930 yılında başlayan akademik hayatı boyunca Ünver'in edindiği kitaplar, topladığı arşiv ve müze malzemesi kadar hekimlik, tıp tarihi, deontoloji, ilimler tarihi ile Türk kültürü ve tezyinî sanatlarına dair yaptığı yayınlar, daha o zamanlarda dahi büyük bir birikim oluşturmuş bulunuyordu.

1951 yılına gelindiğinde Ünver, akademisyen ve sanatçı kimliğinin âdeta bir bütünleşmesi olan, iki bin ciltlik kütüphanesi ile tıp, ilimler ve sanat tarihine ait belgeler ve el yapması resimlerinden oluşan 100.000 parçalık zengin notlar

¹ Babam, Mustafa Enver Bey Kütüphanesi, A. S. Ünver - İstanbul Üniversitesine yapılan yeni bir bağış hakkında, 1952, Gülbün Mesara Arşivi (Basılmamış metin).

Süheyl Ünver Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesinde çalışırken.

arşivini ve müze malzemesini 4 Eylül 1952 tarihinde düzenlenen, “Re’sen Vasiyetname Tesis Senedi” ile İstanbul Üniversitesine vakfetti. Bu kararının gerekçesini şöyle ifade etmekteydi:

1919 senesinden beri hazırlamakta olduğum kütüphane ve arşivimi zayi olmamaları için öteden beri Tıp Tarihi Enstitüsü’ne bağışlamayı düşünüyordum. Fakat bunun zamanını tayin edememiştim. Geçen ay üniversitede toplanan Müsteşrikler Kongresi, bana bu bağışı derhâl yapmak fırsatını verdi. Kongre münasebetiyle elimdeki eserlerin teşhiri için bana üniversitede bir oda vermişlerdi. Kongre devamınca burada teşhir ettiğimiz eserler, müsteşriklerin büyük alakası ile karşılandı. Katılanların çoğu bu eserlerden faydalandıkları gibi, beni de bir hayli teşvik ettiler. Bunun üzerine arşivimi ve kütüphanemi şimdiden üniversiteye bırakmayı daha faydalı gördüm. Bu arşivleri benim kadar hiç kimsenin tanzim edemeyeceğini anladım. Zaten, bu malzemedен evimde pek mahdut kişiler istifade edebiliyordu. Hâlbuki bundan böyle ilim ve sanat tarihi ile uğraşan herkes bu vesikalardan yararlanacaktı. Sadece kendi sanat eserlerimi çocuklarıma bıraktım. Bunların haricindeki bütün vesikalar milletin emrindedir. Ben, 1935’ten beri üniversitede bir notlar kütüphanesinin teşkili için mücadele ediyordum. Bu mevzuda yazılar da yazdım. Üniversitede böyle bir arşive şiddetle ihtiyaç olduğuna kanîyim.²

Ayrıca, bağış kararının bir diğer gerekçesi olarak da, öğretim üyelerinin kürsüleriyle ilgili konuları ihtiva eden ve kültür seviyesinin bir miyarı olan özel arşivlerinin talebeye örnek olması hususunu da vurgulamış oluyordu.

Böylelikle “Tıp Tarihi Enstitüsü Süheyl Ünver Arşivi ve Kütüphanesi”, o tarihten itibaren bu bağıştan yararlanmak isteyenlerin hizmetine sunulmuş oluyordu.

1967 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin Çapa ve Cerrahpaşa olarak ikiye ayrılması kararı karşısında Ünver, kurucusu olduğu kürsüsünde kendisini huzursuz eden bazı ciddi ihtilaflar dolayısıyla Cerrahpaşa’ya geçme tercihini kullandı. Ayrılış safhasında, enstitüde meydana gelen nahoş durumlardan dolayı, tıp fakültesini zedeleyecek girişimlerden sakınma adına, mevcut müze malzemesini ve sair toplamalarını burada bırakmak zorunda kaldı. Neticede sadece şahsî kütüphane ve arşivini nakledebilerek, “âdetâ sığındığını” ifade ettiği Cerrahpaşa Tıp Fakültesine geçti. Burada şahsi gayretleriyle tam teşekküllü kütüphanesi ve müzesi ile

² “Prof. Süheyl Ünver’in Tıp Fakültesine Bağışı”, *Klinik*, 1951, S. 10, s. 315.

mücehhez, ikinci bir Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalının kuruluşunu gerçekleştirdi ve bu kürsüde emeklilik dönemine kadar hizmet etti.

Ünver'in İstanbul Üniversitesinden başlayarak çeşitli kuruluşlara uzanan arşiv ve koleksiyon bağışlarının safahatı yıllar içinde şöyle seyretmiştir:

"Milletinden aldığı yine milletine verme" zihniyeti (anlayışı) içinde, bağış önceliğini yetiştirdiği İstanbul Üniversitesinde, kurucusu bulunduğu ve uzun yıllar hizmet ettiği Tıp Tarihi Enstitüsüne vermiştir. Bugün, Cerrahpaşa ve Çapa Tıp Fakültelerindeki her iki Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı da, Ünver'in vakfettiği tıp, ilimler ve sanat tarihi arşivinin ve tıp tarihi müzesinin esas merkezi durumundadır.

Tabii ilimlere dair arşivini İstanbul, Kandilli Rasathanesinde Fatin Gökmen Kütüphanesi ve müzesine veren Ünver'in ikinci büyük bağışının adresi, araştırmaları için sürekli olarak ziyaret ettiği Süleymaniye Kütüphanesi idi. 1970'li yıllardan itibaren buraya peyderpey bağışladığı ve sayısı 1.220'lere ulaşan notlar ve gezi defterleri, Türk yazı, resim ve tezyinî sanatlarına dair 453 arşiv dosyası, değerli hat levhaları, muhtelif müze malzemesi ve Ressam Hoca Ali Rıza Bey'e ait onlarca defter, resimler ve çizimler, Süleymaniye Kütüphanesinin zengin koleksiyonları arasında yerlerini almış oluyordu. Bu büyük bağış, Ünver'in 1986'da vefatından sonra vasiyeti mucibince ailemiz tarafından tefriş ve tanzim edilen bir odada toplanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştu. Birkaç yıl önce yapılan bir tadilat sonrasında ise "Ünver Odası" yenilenerek, aynı merkezde tesis edilen, "A. Süheyl Ünver Araştırma Merkezi"ne nakledilmiştir.

Ünver bağışları olarak, arşiv dosyaları yanı sıra, el yapması eserlerinden oluşan görsel malzeme anlamında çok zengin bir arşiv grubuna sahip olan bir başka kuruluş da, Ankara'daki Türk Tarih Kurumudur. Kaydettiği notlara göre Ünver, bu Kurum için 1932 yılından itibaren çalışmaya başlamış ve 15 Aralık 1942 tarihinde, Türk Tarih Kurumuna asil üye olarak seçilmişti. Üyeliğinin son bulduğu 1980'li yıllara kadar faal olarak Kurumun genel kurul toplantılarına muntazaman katılmış; 1963'ten itibaren başlayan yıllık Atatürk konferanslarının da dikkatli bir takipçisi olmuş ve tebliğler sunmuştu.³

Ünver'in Tarih Kurumu toplantıları için yaptığı Ankara yolculuklarında, sıklıkla zaman geçirdiği Kurum kütüphanesine özel arşiv dosyalarıyla bir kısım el yapması eserlerini bağışlama kararında, 1967 yılı öncesinde İstanbul Üniversitesinde kurucusu bulunduğu Tıp Tarihi Enstitüsünden ayrılarak

³ Süleymaniye Kütüphanesi, S Ünver, Defter No.: 228

Cerrahpaşa Tıp Fakültesine geçişi öncesinde yaşanan birtakım nahoş olayların da etkili olduğu bilinmektedir. Bu tasavvuru ile ilgili olarak 1966 yılında verdiği bir röportajda, şahsi çalışma ve emeğiyle topladığı arşivini kısmen kitaplarıyla beraber Ankara'da Türk Tarih Kurumuna hibe etmeye hazırlandığını, geri kalan kısmın ise İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsünde yadigâr olarak kalacağını ifade etmişti.⁴

Ankara ile ilgili bağış kararının bir diğer gerekçesi olarak ise çeşitli incelemeleri neticesinde sanat kaynakları bakımından zayıf ve yetersiz gördüğü bu şehirde, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinin sahip olacağı bir sanat arşivinin, araştırmacılar için faydalı bir başvuru kaynağı olacağı düşüncesini taşıdığını bize bizzat ifade ettiği hep hatırimızdadır. Ancak netice olarak, Ünver'in bütün bağışları bugün için yerlerini bulmuş olsa da, aslında özenle ve büyük emeklerle toplanmış bir arşivin parçalanmış manzarası ortaya çıkmaktadır.

Türk Tarih Kurumu A. Süheyl Ünver Resim Koleksiyonu

Bu koleksiyonda, tasnif edilerek ilk defa neşredilmekte olan 1203 dosya içerisinde yer alan 1219 el yapması suluboya/karakalem resim grupları başta olmak üzere, çeşitli klasik hat örnekleri, tuğralar, kûfî hatlar ve tezyinî yazılar yanı sıra, tezhipler, minyatürler, klasik cilt kapaklarından toplanmış örnekler, çiçek ve çini desenleri ile muhtelif konulu imzalı çizimler ve tasarımlar, Ünver'in ömrünü adadığı disiplinli ve sistemli çalışma metoduna ışık tutmaktadır. Kendi el yapması eserleri dışında, 1950'li yıllarda Topkapı Sarayı'nın tarihî nakışhanesinde ve daha sonraları İstanbul Üniversitesindeki Tıp Tarihi kürsülerinde verdiği sistemli tezhip ve minyatür derslerinde yetişmiş olan asistanları ve talebeleri tarafından belirli konuları araştırmaya yönelik ödev mahiyetinde yapılmış birebir kopyalar ve muhtelif tezyinî örnek çalışmaları da, bu arşive dâhil ettiği parçaların arasındadır. Ayrıca, Ünver'in hayatında çok özel bir yeri olan ressam Hoca Ali Rıza Bey, Edirneli Dr. Rifat Osman Bey, yetişmesine amil olduğu Kütahyalı ressam Ahmet Yakupoğlu imzalı resimler, yüksek mimar Bedri Kökten imzalı çizimler ve krokiler, koleksiyonun şimdiye kadar ortaya çıkmamış nadir örnekleridir.

Türk Tarih Kurumundaki Ünver bağışının bize göre en can alıcı kısmı, kendi rızasıyla bölerek bağışladığı ve bir anlamda bütünlüğünü bozduğu özel koleksiyonuna ait toplam 349 parçalık suluboya/karakalem resimlerden müteşekkildir.

⁴ "Tıp Tarihi Enstitüsü", *Hayat Tarih Mecmuası*, Temmuz 1966, s. 12-14.

Kurum kütüphanesindeki bu eserlerle birlikte, hâlen emanetimizde bulunan Ünver koleksiyonunda da 286 adet çeşitli ebatlarda resim yer almaktadır. Kendisinin zaman içinde çevresine armağan ettiği çok sayıda tablosu kadar, gezi defterlerini tezyin eden sayısız suluboyaları da, onun resim sanatındaki verimliliğinin misalleridir.

Bu bağlamda, Ünver'in suluboya ressamlığından söz edecek olursak; 1916 yılında takdim edildiği ressam Hoca Ali Rıza Bey'den aldığı resim dersleri vesilesiyle birlikte olduğu bu büyük hocasına örnek bir talebe olarak yetişmiştir. Hayatı boyunca onun tarzına sadık kalarak yaptığı resimler, Ünver'in ressam yönünü de ön plana çıkartmıştır. Ancak kendisi, asla böyle bir iddiası olmadığını ifade etmiş, durmaksızın yaptığı suluboya ve karakalem resimler, tabiat manzaralarından çok, gezdiği şehirlerde zamanın etkisi kadar insan eliyle yıkıma maruz kalmış veya er geç yok olacak tarihî değere haiz yapıları, eski güzel çehreleriyle belgelemeyi amaç edinen bir anlayışın ürünleri olmuştur.

Türk Tarih Kurumu Ünver koleksiyonundaki suluboya tablolar içerisinde, Tarihî Yarımada (Suriçi) ve Eski Saray'ı belgeleyen çok önemli resim ve çizimlerle birlikte Üsküdar, Boğaziçi ve Anadolu yakasına ait 157 adet İstanbul resmi yer almaktadır.

Ünver'in İstanbul resimlerine dair merhum Prof. Semavi Eyice'nin şu tespitleri dikkat çekicidir:

Üslûpları ne olursa olsun, bu resimler artık kaybolmuş ve bir daha geri gelemeyecek olan bir İstanbul'un tarihinden belgelerdir. İşte tarihçi ve sanatkâr olarak Süheyl Ünver'in değeri de burada toplanır... Ünver'in resimleri kaybolan bir İstanbul ile eski eserlerinin birçoğunu, onları görmüş bir gözün aracılığı ile bizlere aksettiren, biraz romantik karakterde son belgelerdir. Değerleri inkâr edilemez ve azımsanamaz.⁵

Ünver'in Türk Tarih Kurumunda ve kendi koleksiyonundaki suluboya ve karakalem resimleri sadece İstanbul'la sınırlı kalmamıştır. Bursa, Edirne başta olmak üzere, çeşitli Anadolu şehirlerinin tarihi yapılarını ve köşelerini araştırarak belgelemiş olduğu ve gerçekçi bir başvuru kaynağı mahiyetinde 1.000 adet civarında renkli resim ve çizimleri vardır. Bu tarz tespitleri müstakil resimlerinde olduğu kadar, Süleymaniye Kütüphanesine bağışlamış olduğu gezi ve not defterlerinde de yer almıştır.

⁵ Semavi Eyice, "A. S. Ünver'den Hatıralar ve Eserine Dair Birkaç Söz", *A. S. Ünver'in İstanbul'u*, İstanbul, 1996, s. XVII-XXI.

Özellikle tarihî beldelerdeki tespitlerini, “Buraların yıkılan, yok olan veya görüntüsü bozulan tarihi köşeleri, insanları gibi ömürlerini ikmal ederken, sahip oldukları mana, sükûn ve huzuru bu resimlere tevdi ederek çekilmişlerdir”⁶ şeklinde değerlendirmiştir.

Ünver’in suluboya ressamlığının yurtdışı seyahatlere uzanan örnekleri, Mısır, İran ve Irak yolculuklarına aittir. Ayrıca, New York Columbia Üniversitesinde “ziyaretçi profesör” olarak bir yıl kaldığı Amerika Birleşik Devletleri’nden dönüşünde, Atlantik Okyanusu’nda Azor Adaları, Lizbon, Roma ve Pompei antik şehrinde gözlemlerini de daha çok silüetler tarzında resimlemiştir. Bu gezilerine ait önemli notları ve diğer ufak renkli suluboyaları, Süleymaniye Kütüphanesine bağışladığı gezi defterlerinin içinde de yer almaktadır.

Sonuç olarak, Türk Tarih Kurumunun kısmen sahip olduğu Ünver Arşivi tümüyle değerlendirilecek olursa, azimli bir gayret ve merakla edinilmiş bir birikimin devasa boyutlarını ortaya çıkartmaktadır. Bir tıp ve kültür insanı olarak, “milletinden aldığı, tekrar milletine hediye etme” kararlılığı ise arşivin kendi tercihi ve seçimiyle taksimine yol açan esas faktör olmuştur. Ünver, bu birikimlerini meraklılarına cömertçe sunarken kendi başlattığı birtakım konu araştırmalarının ilerlemesi ve topladığı belgelerin referans kaynağı olması yolundaki dileğini, “Vasiyetnamem” başlıklı bir notunda şöyle ifade etmiştir:

Beni sakın öldü sanmayın. Bütün hayatımın yaşanmış seneleri Süleymaniye Kütüphanesi’nde, Türk kültürü arşivimle binlerce not ve hatıra defterlerimin içinde. Mündericat ve resimlerim emirlerinize amade. Ben, hayatımda Tanrı’mın lütfu, büyüklerim, eş ve dostlarımla teveccüh ve dualarıyla cidden bahtiyar bir ömür sürdüm. Darısı dostlar başına. Benim için konuşmalar yapmağa lüzum yok ama Süleymaniye ve Ankara’daki arşivimden programlı uğraşların lüzumuna dair konuşun. Kabir ziyaretlerine lüzum yok, benim yazdıklarımdan da bahsetmeyin. Seçtiğim konular üzerinde laf olsun diye konuşmayın. Onları ve şimdiye kadar akıl edemeyerek üzerinde durmadığım ilginç konularımı bensiz olarak benimseyin. Boş vakit geçirmeyip benim gibi her şeyi değerlendirin. İnanın ki, diğer insanları bıktıracak kadar çok yaşarsınız. Boş geçen her vakit sizleri ölüme götürür; acıyın kendinize.⁷

⁶ A. S. Ünver, “Üsküdar”, *Türk Yurdu*, 1961, S. 293, s. 45.

⁷ A. S. Ünver, *Hayat Felsefesi Defteri* (Gülün Mesara Arşivi).

